

Structural Model of the Relationship between Big Five Traits, Emotional Intelligence Abilities with Interpersonal Forgiveness among Nursing Students

Leila Shanesazzadeh¹ , Mohammad Ali Nadi^{2,*}

¹ MSc, Psychology Department Islamic Azad University of Esfahan, (Khorasgan) Branch, Isfahan, Iran

² Associate Professor, Educational science, Islamic Azad University, Esfahan, (Khorasgan) Branch, Isfahan, Iran

* **Corresponding author:** Mohammad Ali Nadi, Assistant Professor, Educational science, Islamic Azad University, Esfahan, (Khorasgan) Branch, Isfahan, Iran. E-mail: mnadi@khuisf.ac.ir

Received: 24 Jul 2017

Accepted: 02 May 2018

Abstract

Introduction: The purpose this research was studying the structural model of the relationship between big five traits personality, emotional intelligence abilities and positive psychological (gratitude and optimism) with interpersonal forgiveness.

Methods: The method was correlation and the population comprised of all nursing students of Isfahan University of medical sciences and Isfahan Islamic Azad University (Khorasgan) in academic year 2015-2016 that 274 persons were selected by stratified sampling procedure that was proportional to the portion of population in community according to Cohen et al (2000) sample size table. Research instruments were five major personality traits questionnaire, emotional intelligence ability questionnaire, gratitude questionnaire, life orientation questionnaire and interpersonal motivation related to damage. Data were analyzed using Pearson's correlation coefficient and Structure Equation Modeling.

Results: There is a significant relationship between five traits include personality, emotional intelligence abilities and psychological positive (gratitude and optimism) with interpersonal forgiveness ($P < 0.01$). Moreover the results of structural equations indicated that personality traits included openness to experience, agreeableness and conscientiousness have direct effect on emotional intelligence. The emotional intelligence has direct effect on gratitude and optimism also the gratitude has the same effect on revenge.

Conclusions: The results of this study showed that big five traits personality, emotional intelligence abilities and positive psychological (gratitude and optimism) can help to grow and improve interpersonal forgiveness of nursing students.

Keywords: Personality, Emotional Intelligence abilities, Gratitude, Optimism, Interpersonal Forgiveness

الگوی ساختاری رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و قابلیت‌های هوش هیجانی با انگیزه بخشش بین فردی در بین دانشجویان پرستاری

لیلا شانه ساززاده^۱ ID، محمد علی نادى^{۲*}

^۱ کارشناس ارشد، گروه روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران
^۲ دانشیار، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران
 * نویسنده مسئول: محمد علی نادى، دانشیار، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان (خوراسگان)، اصفهان، ایران. ایمیل: mnadi@khuisf.ac.ir

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۰۲/۱۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۵/۰۲

چکیده

مقدمه: این پژوهش با هدف بررسی الگوی ساختاری رابطه پنج عامل شخصیت، قابلیت‌های هوش هیجانی، قدردانی و خوش بینی با انگیزه بخشش بین فردی در بین دانشجویان پرستاری اجرا شد.
روش کار: پژوهش از نوع همبستگی بود و جامعه آماری آن کلیه دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و آزاد اسلامی اصفهان (خوراسگان) در سال تحصیلی ۹۵-۱۳۹۴ بودند که با استفاده از جدول حجم نمونه کوهن و همکاران (۲۰۰۰)، ۲۷۴ نفر از طریق روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با سهم جمعیت طبقه در جامعه انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پنج پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت، قابلیت هوش هیجانی، قدردانی، جهت‌گیری زندگی (خوش بینی)، انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب استفاده شد. داده‌ها از طریق ضریب همبستگی پیرسون و الگو سازی معادلات ساختاری تحلیل شد.
یافته‌ها: بین پنج عامل شخصیت، قابلیت‌های هوش هیجانی و ویژگی‌های مثبت روانشناختی (قدردانی و خوش بینی) با بخشش بین فردی رابطه معنادار به دست آمد ($P < 0/01$). نتایج الگو سازی معادله ساختاری اثر مستقیم ویژگی شخصیتی پذیرا بودن نسبت به تجارب، سازش‌پذیری و وظیفه‌شناسی بر هوش هیجانی و همچنین هوش هیجانی بر قدردانی و خوش بینی و نیز قدردانی بر انتقام را تأیید نمود.
نتیجه‌گیری: نتایج حاصل از این مطالعه نشان داد، که ویژگی‌های شخصیت، قابلیت‌های هوش هیجانی، قدردانی و خوش بینی می‌تواند به رشد و بهبود بخشش بین فردی در دانشجویان پرستاری کمک کند.
واژگان کلیدی: پنج عامل شخصیت، قابلیت‌های هوش هیجانی، قدردانی، خوش بینی، بخشش بین فردی

تمامی حقوق نشر برای انجمن علمی پرستاری ایران محفوظ است.

مقدمه

جای همدلی را پر کرده و مردم نسبت به رنج و درد دیگران بی‌تفاوت شده‌اند [۳].
 در برخورد‌های اجتماعی به ناچار خطر آزار دیدن توسط دیگران وجود دارد، چنین تخلقاتی حداقل دارای دو انگیزه بین فردی وابسته به آسیب هستند، که انگیزش برای جلوگیری از منبع آسیب و انگیزش برای انتقام را در بر می‌گیرد [۴]. مک کالوک، ورتینگتون و راجل مشاهده کردند، زمانیکه افراد نشان می‌دهند که یک تخلف بین فردی را بخشیده‌اند، این دو محرک را تعدیل می‌کنند تا احتمال ترمیم روابط مثبت و متعادل بین فردی با متخلف افزایش یابد [۵].

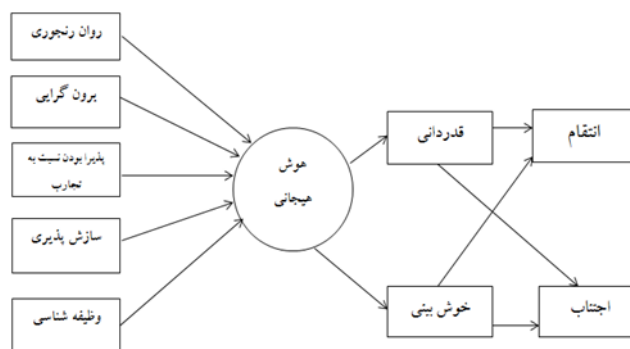
دوره دانشجویی برای دانشجویان پرستاری دوره‌ای مهیج و پر چالش است، بنابراین به دلیل رویارویی با عوامل استرس‌زای فراوان و لزوم سازگاری مناسب، باید از سلامت روانی و خود انکای بالایی برخوردار باشند تا بتوانند به توفیقات روز افزون‌تری در تحصیل و حرفه خود دست یابند [۱]. همچنین پرستاران از نظر تأثیر بر پدیده سلامتی در موقعیتی منحصر به فرد قرار گرفته‌اند، زیرا پرستاری حرفه‌ی کمک‌رسانی است [۲]. دنیای مدرن کنونی با وسواس انتقام پر شده است، رسانه‌ها بی‌وقفه جامعه را با ترسیم به ظاهر شیرین انتقام و ترویج آن به عنوان آخرین راه برای پایان دادن به رنج و درد بمباران می‌کنند. به نظر می‌رسد مردم تمایل به بخشش دیگران ندارند، چراکه بی‌تفاوتی

به شیوه صحیح و سازش یافته، همچنین توانایی درک هیجان و آگاهی از هیجان‌ها، توانایی تسهیل فعالیت‌های شناختی و عمل سازش یافته و توانایی نظم‌دهی به هیجان‌ها در خود و دیگران است [۲۰]. سطوح بالاتر هوش هیجانی رابطه مثبت با تمایل به بخشیدن دارد و لازم به ذکر است که فرهنگ‌ها هم نقش مهمی در آن ایفا می‌کنند [۲۱]. کاروالهو و ماروولی به بررسی رابطه بین هوش هیجانی با تمایل به بخشش در دانش‌آموزان پرداختند. در پژوهش آنها، ارتباط صفت هوش هیجانی با تمایل به بخشش کشف شد [۲۲]. در پژوهش موگراگ مدارکی برای ارتباط مثبت بین هوش هیجانی و بخشش فراهم نشد [۲۳]. قدردانی و خوش بینی، دو ویژگی مثبت روانشناختی دخیل در فرایند بخشش هستند و در واقع قدردانی، توجه آگاهانه و فعال به مزایا، ارزش‌ها و تجارب مثبت زندگی روزانه و احساس خوشایند نسبت به زندگی کنونی، گرایش کلی برای تأیید و ارائه پاسخ هیجانی مثبت نسبت به خیر خواهی افراد دیگر است [۲۴]. پژوهشی که ارتباط بخشش و قدردانی با سلامت روان در جوانان بود نشان داد، که بخشش و قدرشناسی با هم مرتبط هستند و یک ارتباط بسیار قوی مثبت با سلامت روانی دارند و بخشش عامل پیش‌بینی کننده قوی‌تری است [۲۵] و همچنین قدرشناسی میزان قابل توجهی از تغییرات تمایل به بخشش را شرح می‌دهد [۱۷]. آرسیگلو نیز رابطه بین بخشش و قدردانی را مثبت و معنادار اعلام کرد [۲۶]. خوش بینی نیز انتظار عمومی از رخداد وقایع خوب در آینده و یا به طور کلی انتظارات مثبت در تبادیل زندگی است [۲۷]. همچنین خوش بینی، گذشت را تا درجه‌ای که سازگاری مثبت و حل مشکلات پس از دعوا را تسهیل کند، پیش‌بینی خواهد کرد [۴] در واقع افراد خوش بین تعاملات کمتری را نشان می‌دهند [۲۸]. این مطالعات موید آن است که وقتی قدردانی و خوش بینی در رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی، هوش هیجانی و بخشش قرار می‌گیرند آثار اولیه ویژگی‌ها و هوش هیجانی بر بخشش را تعدیل می‌کنند [۴] یعنی زمانیکه افراد نشان می‌دهند که یک تخلف بین فردی را بخشیده‌اند، این دو انگیزه را تعدیل می‌کنند تا احتمال ترمیم ارتباطات مثبت و متعادل بین فردی با متخلف افزایش یابد. برخی از تحقیقات نشان می‌دهند که خوش بینی، گذشت را تا درجه‌ای که سازگاری مثبت و حل مشکلات پس از دعوا را تسهیل کند، پیشگویی خواهد کرد [۱۵-۲۸]. اما اینکه آیا قدردانی و خوش بینی قادر هستند مسیر ارتباط مذکور را در شرایطی که ویژگی‌های شخصیتی و هموش هیجانی متغیرهای اصلی پیش‌بین هستند واسطه‌گری نمایند بررسی نشده است. در واقع اینکه تا چه اندازه این انگیزه‌های بین فردی تحت تأثیر نگرش‌ها و ادراکات و آمیختگی بین آن‌ها پیش‌بینی می‌گردد از اهداف اصلی پژوهش حاضر است. از طرفی روابط مهم متغیرهایی چون هوش هیجانی [۲۹]، پنج عاملی بزرگ شخصیت [۳۰]، قدردانی [۱۷] و خوش بینی [۳۱] با انگیزه بین فردی مرتبط با آسیب بررسی شده، اما تاکنون هیچ مطالعه‌ای در ایران به‌طور همزمان به بررسی نقش چهار ویژگی روانشناختی با بخشش بین فردی به ویژه در بین دانشجویان پرستاری به عنوان گروهی از افراد که در آینده از یک سو به جامعه کمک فراوانی می‌کنند و درگیر حالات مختلف ذهنی و روانی می‌گردند و از سوی دیگر حفظ سلامت افراد را به عهده خواهند داشت، نبرداخته است. گرچه روابط دو به دو این متغیرها در برخی از مطالعات داخلی و خارجی بررسی شده است. بر

بخشش یک عامل مهم برای سالم و آرام نگه داشتن رابطه‌ها است، از آنجائیکه اثرات مفیدی بر سلامت روانی و فیزیکی افراد دارد افرادی که نمی‌بخشند، مشکلات زیادی برای خود و دیگران ایجاد می‌کنند و نمی‌توانند روابطشان را حفظ کنند [۶]. نتایج یک نظرسنجی که در نیویورک به عمل آمد، نشان داد ۷۰ درصد از افرادی که به پزشک مراجعه می‌کردند به شکلی در زندگی دچار رنجش بودند [۷]. بخشش بین فردی برای هزاران سال یک موضوع فلسفی بوده است. بخشش بین فردی آنقدر که در علوم دینی کانون توجه بوده است در روانشناسی مورد توجه قرار نگرفته است [۸]. در طول سال‌ها، به مکانیسم‌های بنیادی دخیل در ارتباطات و بخشش بین فردی در انسان‌ها توجه زیادی شده است [۴]. یکی از دلایل آن هم که به وسیله روانشناسان اجتماعی، شخصیت و بالینی مطرح شده، تأثیرات بین فردی مثبتی است که بخشودگی بر افراد دارد [۹]. بخشودن و بخشش یک فضیلت اخلاقی است، که در برابر خطای دیگران انجام می‌شود و قابل آموزش دادن است [۱۰]. هر چند انتقام گرفتن پاسخ طبیعی انسان در برابر خطاهای دیگران است [۱۱]. اما بخشش شاهراه سلامت روانی است [۱۲]. بخشش را با عفو کردن (که یک کلمه حقوقی است)، چشم پوشی کردن (که به توجیه آسیب می‌پردازد)، آشتی کردن (که به معنی از سرگیری یک رابطه است)، معذرت خواهی کردن (به این معنی که آسیب رسان دلیل قانع کننده‌ای برای آسیب داشته باشد)، فراموش کردن (به این معنی که خاطره آن آسیب به راحتی از بین رفته) و انکار کردن (یعنی فرد آسیب دیده از ادراک آسیب آکراه دارد) نباید اشتباه گرفت [۱۳]. بخشش بین فردی یک ویژگی است، که در اثر آن شخصی که در روابط بین فردی، مورد آزار یا آسیب (مانند اهانت یا خیانت) قرار گرفته است، خطای فرد خاطی را می‌بخشد [۵]. در واقع بخشش بین فردی انگیزه‌ای است، که سبب کاهش خشم و انتقام نسبت به فرد خطاکار می‌گردد و احساسات مثبت را افزایش داده و جایگزین احساسات منفی می‌نماید [۱۴]. با شناخت عوامل تسهیل کننده بخشش بین فردی می‌توان گامی مهم در بهبود سلامت روان افراد برداشت، چرا که کاهش احساسات منفی و افزایش احساسات مثبت مهم‌ترین جنبه‌های بخشش هستند که بیشتر در مورد آنها توافق شده است [۱۵]. یکی از این عوامل، پنج عامل بزرگ شخصیت است، که شامل برون‌گرایی، سازش پذیری، وظیفه شناسی، روان‌رنجور خوبی و پذیرا بودن نسبت به تجارب می‌باشد. پژوهش‌ها نشان می‌دهد سازش‌پذیری و روان‌رنجور خوبی به طور معناداری با بخشش مرتبط هستند [۱۶، ۱۷].

ابید، شفیق، نیاز و ریاض در پژوهشی که در بین دانشجویان انجام شد نشان دادند که رابطه معناداری بین عوامل شخصیتی و سطح بخشش وجود دارد، همچنین نتایج نشان داد، که یک ارتباط مثبت و معنادار میان وظیفه شناسی، برون‌گرایی، گشودگی و تطابق پذیری با سطح بخشش وجود دارد و روان‌رنجوری به طور معنادار و منفی با سطح بخشش مرتبط است [۶]. همین گزارش در پژوهش مولت، نتو و ریوری داده شد اما رابطه بین بخشش دیگران و پذیرش ضعیف برآورد شد و نشان داده شد که ویژگی تطابق پذیری قادر به پیش‌بینی بخشش است [۱۸]. شفر و بلیکی در پژوهشی نشان دادند، که ویژگی شخصیتی سازش‌پذیری قوی‌ترین پیش‌بینی کننده بخشودگی است [۱۹]. هوش هیجانی نیز عامل مؤثر دیگری در فرایند بخشش معرفی شده است. قابلیت هوش هیجانی به معنی توانایی تشخیص، ارزیابی و بیان هیجان

فردی به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده است. این پژوهش با هدف بررسی رابطه پنج عامل بزرگ شخصیت، قابلیت‌های هوش هیجانی، ق‌دردانی و خوش بینی با بخشش بین فردی اجرا شد. بر پایه آنچه گفته شد، در این پژوهش سؤال اصلی پژوهش این بوده که آیا بین پنج عامل بزرگ شخصیت، هوش هیجانی، ق‌دردانی و خوش بینی با بخشش بین فردی در دانشجویان پرستاری رابطه وجود دارد؟.

تصویر ۱: مدل نظری پژوهش

روش کار

طرح پژوهش رابطه‌ای از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش را دانشجویان پرستاری (زن - مرد) مقطع کارشناسی در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و دانشگاه آزاد اسلامی اصفهان واحد (خوراسگان) در سال تحصیلی ۹۴-۹۵ تشکیل می‌دادند که در دانشکده پرستاری و مامایی مشغول به تحصیل بودند و تعداد کل آنها ۹۴۶ نفر می‌باشد. حجم نمونه در این پژوهش طبق جدول تعیین حجم نمونه کوهن و همکاران (۲۰۰۰) برابر با ۲۷۴ نفر برآورد گردید. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای متناسب با سهم جمعیت طبقه در جامعه استفاده گردید و با مراجعه به دانشکده پرستاری و مامایی در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و آزاد اسلامی اصفهان واحد (خوراسگان) تعداد نمونه‌های منتخب در نمونه‌گیری به شکل در دسترس از بین دانشجویان انتخاب و پرسشنامه‌های پژوهش در اختیار آن‌ها قرار گرفت.

مقیاس پنج عامل بزرگ شخصی (BFI)

این مقیاس که توسط جان و سرویستاوا (۱۹۹۹) ساخته شده دارای ۴۴ گویه می‌باشد و برای سنجش پنج عامل شخصیت به کار می‌رود (۳۲). طیف پاسخ گویی این مقیاس طیف ۵ درجه‌ای لیکرت از (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) می‌باشد. همسانی درونی خرده مقیاس‌های پنج‌گانه این مقیاس در دامنه‌ای از ۰/۷۵ تا ۰/۹۰ به دست آمده است. پایایی بازآزمایی سه ماهه این مقیاس نیز در دامنه ۰/۸۰ تا ۰/۹۰ (با میانگین ۰/۸۵) به دست آمده است. پایایی و روایی این مقیاس در ایران مورد بررسی قرار گرفته است. همسانی درونی خرده مقیاس‌های پنج‌گانه از ۰/۶۱ تا ۰/۸۰ متغیر بوده است و این پنج عامل در روایی ۴۰ درصد از واریانس کل این ابزار را تبیین کرده‌اند (۳۳). ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش حاضر برای روان رنجور خویی، برونگرایی، پذیرا بودن، سازش پذیری و وظیفه شناسی به ترتیب ۰/۷۶۵، ۰/۷۷۰، ۰/۷۸۱، ۰/۷۰۰ و ۰/۶۵۲ به دست آمده است.

پرسشنامه قابلیت هوش هیجانی (EIA)

این پرسشنامه توسط شات و همکاران (۱۹۹۸) براساس مدل نظری هوش هیجانی مایر و سالووی (۱۹۹۰) طراحی و تدوین گردید (۳۴، ۳۵). این پرسشنامه دارای ۳۳ سؤال و ۳ خرده مقیاس تحت عنوان: تنظیم هیجانی، ارزیابی و بیان هیجان و بهره برداری از هیجان می‌باشد. پاسخ دهندگان میزان موافقت یا مخالفت خود را با هر سؤال در یک مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت که از کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵ است تعیین می‌کنند. در ایران ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه برای هوش هیجانی کل ۰/۸۱ و برای خرده مقیاس‌های فوق‌الذکر به ترتیب ۰/۷۸، ۰/۶۷ و ۰/۵۰ گزارش شده است. همچنین همبستگی نمره‌های هوش هیجانی با افسردگی ۰/۳۳-، اضطراب ۰/۲۵- و الکسی تایمی ۰/۱۵- گزارش شده است که بیانگر روایی ملاکی مناسب آزمون است (۳۶). در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ برای هوش هیجانی کل ۰/۹۰۱ و برای خرده مقیاس‌ها به ترتیب ۰/۷۷۲، ۰/۸۷۶ و ۰/۷۰۶ به دست آمد.

پرسشنامه ق‌دردانی (GQ-6)

فرم ۶ سوالی که توسط مک کالوک و همکاران (۲۰۰۲) طراحی و تدوین شده است و بر اساس مقیاس هفت درجه‌ای لیکرت از (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۷) پاسخ داده می‌شود. ضریب آلفای کرونباخ این مقیاس ۰/۸۲ برآورد گردید (۲۴). در ایران روایی و پایایی این پرسشنامه توسط قمرانی و همکاران مورد بررسی قرار گرفت و بررسی همسانی درونی مقیاس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۰ محاسبه شده است. روایی همگرایی پرسشنامه ق‌دردانی از طریق اجرای همزمان آن با مقیاس امید صفتی و مقیاس خوش بینی بررسی شد. نتایج نشان داد، که ضریب همبستگی به ترتیب ۰/۵۶ و ۰/۴۶ می‌باشد که ضرایب در

شامل دو خرده مقیاس انتقام و اجتناب است. خرده مقیاس اجتناب دارای ۵ گویه و خرده مقیاس انتقام ۷ گویه می‌باشد و طیف پاسخ‌دهی آن مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (کاملاً مخالف = ۱ تا کاملاً موافق = ۵) می‌باشد. پایایی این پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس انتقام ۰/۹۰ و برای خرده مقیاس اجتناب ۰/۸۶ به دست آمد (۴۰). در ایران این پرسشنامه مورد ارزیابی قرار گرفت که پایایی پرسشنامه برحسب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس انتقام ۰/۸۵ و برای خرده مقیاس اجتناب ۰/۹۱ و برای کل پرسشنامه ۰/۹۲ محاسبه و روایی سازه پرسش نامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب از طریق همبسته نمودن آن با مقیاس گذشت صفت برای ابعاد انتقام و اجتناب به ترتیب ۰/۵۷۹- و ۰/۵۹۵- به دست آمد (۴۱). ضریب آلفای کرونباخ برای هر دو خرده مقیاس اجتناب و انتقام در پژوهش حاضر ۰/۷۰ به دست آمد.

پس از جمع آوری پرسشنامه‌ها و خارج کردن پرسشنامه‌های مخدوش به لحاظ پاسخ‌دهی، داده‌های گردآوری شده مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند. در تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و الگوسازی معادله ساختاری از طریق نرم افزار آماری SPSS نسخه ۲۱ و AMOS نسخه ۲۲ استفاده شد.

یافته‌ها

در جدول ۱ همبستگی درونی بین متغیرهای پژوهش ارائه شده است.

متغیر	میانگین	انحراف معیار	انتقام	معنی داری	اجتناب	معنی داری
روان رنجوری	۲۳/۸۲	۵/۱۷	۰/۳۳۵	۰/۰۰۱	۰/۰۸۳	۰/۱۷۴
برون گرایی	۲۴/۷۱	۴/۷۴	-۰/۰۶۱	۰/۳۱۵	۰/۰۱۹	۰/۷۵۱
پذیرا بودن	۲۴/۰۳	۵/۲۳	-۰/۰۸۵	۰/۱۶	۰/۱۴۷	۰/۰۱۵
سازش پذیری	۳۲/۰۳	۴/۶	-۰/۳۴۸	۰/۰۰۱	۰/۰۶۴	۰/۲۷۴
وظیفه شناسی	۲۹/۵۲	۴/۵۱	-۰/۱۳۴	۰/۰۲۶	۰/۰۸۷	۰/۱۴۹
هوش هیجانی	۱۱۷/۰۱	۴/۶	-۰/۱۷۶	۰/۰۰۴	۰/۲۱۷	۰/۰۰۱
تنظیم هیجانی	۳۶/۴۱	۱۴	-۰/۱۴	۰/۰۲۱	۰/۲۲۷	۰/۰۰۱
ارزیابی هیجانی	۴۴/۷۹	۵/۳۱	-۰/۱	۰/۰۹۸	۰/۱۸۳	۰/۰۰۲
بهره برداری هیجانی	۳۵/۸۲	۶/۲۷	-۰/۲۴۹	۰/۰۰۱	۰/۱۶۶	۰/۰۰۶
قدردانی	۳۳/۱۱	۴/۶۹	-۰/۲۶۶	۰/۰۰۱	۰/۱۱۶	۰/۰۵۶
خوش بینی	۱۴/۲۱	۳/۵	-۰/۱۹۳	۰/۰۰۱	۰/۱۱۲	۰/۰۶۳

جدول ۱: همبستگی درونی بین متغیرهای پژوهش

ضریب همبستگی بین خوش بینی با انتقام معنادار بوده است ($P < ۰/۰۵$). بنابراین بین خوش بینی با انتقام رابطه معکوس معناداری وجود دارد. ضریب همبستگی بین خوش بینی با اجتناب معنادار نمی‌باشد ($P < ۰/۰۵$). در جدول ۲ نتایج الگوسازی معادله ساختاری برای الگوی نهایی پژوهش آمده است.

چنانچه مشاهده می‌شود ضرایب تأثیر ویژگی شخصیتی پذیرا بودن بر هوش هیجانی ($\beta = ۰/۳۵۸$)، سازش پذیری بر هوش هیجانی ($\beta = ۰/۲۸۴$)، هوش هیجانی بر قدردانی ($\beta = ۰/۵۴۹$)، هوش هیجانی بر خوش بینی ($\beta = ۰/۵۰۹$) و قدردانی بر انتقام ($\beta = ۰/۲۲۵$) در سطح $\beta > ۰/۰۱$ معنی دار شده است.

سطح ($P = ۰/۰۱$) معنادار بودند (۳۷). در پژوهش حاضر پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در ۰/۷۹۳ محاسبه شد.

آزمون جهت‌گیری زندگی (LOT-r)

اسچیر، کارور و بریدگس (۱۹۸۵) جهت ارزیابی خوش بینی سرشتی، آزمون جهت‌گیری زندگی را تدوین کردند و بعدها آن را مورد تجدید نظر قرار دادند. نسخه تجدید نظر شده آزمون جهت‌گیری زندگی (LOT-r) جانشین آزمون اصلی شد. این آزمون شامل ۶ گویه است که ۳ گویه نشان دهنده تلقی خوش‌بینانه و ۳ گویه نشان دهنده تلقی بدبینانه می‌باشد و در طیف پنج درجه‌ای لیکرت از (کاملاً مخالف = ۰ تا کاملاً موافق = ۴) نمره گذاری می‌شود. این آزمون از همسانی درونی مطلوبی برخوردار است و ضریب آلفای کرونباخ آن ۰/۷۰ می‌باشد (۳۸). ضریب پایایی این آزمون در ایران نیز مورد بررسی قرار گرفته است و ضریب پایایی کل آزمون از طریق روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ محاسبه شد. بعلاوه ضریب روایی مقیاس خوش بینی براساس روش وابسته به ملاک محاسبه شد و ضریب روایی بین خوش بینی با افسردگی و خود _ تسلط یابی به ترتیب ۰/۶۴۹- و ۰/۷۲۵ به دست آمد (۳۹). در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ ۰/۷۰ به دست آمد.

پرسشنامه انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب (TRIM)

این پرسشنامه توسط مک کالوک و همکاران (۱۹۹۸) به منظور سنجش انگیزه‌های بین فردی مرتبط با آسیب طراحی و تدوین شده است و

چنانچه در جدول ۱ مشاهده می‌شود، ضریب همبستگی بین ویژگی شخصیتی روان رنجور خوبی، پذیرا بودن، سازش پذیری و وظیفه شناسی با انتقام معنادار بوده ($P < ۰/۰۵$) و تنها رابطه بین پذیرا بودن با اجتناب معنادار است ($P < ۰/۰۵$).

ضریب همبستگی بین همه ابعاد هوش هیجانی به غیر از ارزیابی هیجانی با انتقام معکوس معنادار ($P < ۰/۰۵$) و ضریب همبستگی بین هوش هیجانی با اجتناب در سطح ($P < ۰/۰۵$) معنادار بوده است. رابطه معکوس معنادار قدردانی با انتقام در سطح ($P < ۰/۰۵$) تأیید شده است. ضریب همبستگی بین قدردانی و بخشش بین فردی (اجتناب) معنادار نمی‌باشد ($P < ۰/۰۵$).

است. شاخص‌های برازش مدل نهایی در جدول ۳ به این شرح بود: شاخص کای اسکوئر نسبی برابر با ۳/۲۴۵ است که نشان می‌دهد این الگو از وضعیت قابل قبولی برخوردار است.

همچنین ضریب تأثیر برون‌گرایی بر هوش هیجانی ($\beta = 0.16$)، وظیفه شناسی بر هوش هیجانی ($\beta = 0.274$)، در سطح ۰/۰۵ معنادار به دست آمده است. اما ضرایب تأثیر روان رنجوری بر هوش هیجانی، قدردانی و خوش بینی بر اجتناب و خوش بینی بر انتقام معنادار به دست نیامده

جدول ۲: مقایسه برآوردهای به دست آمده به روش حداکثر درست نمایی و خودگردان سازی (بوت استرپ) برای پارامترهای اصلی در الگو

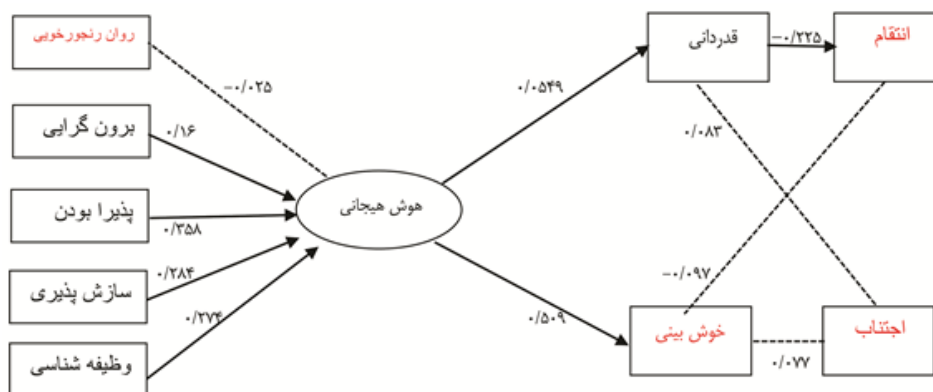
خودگردان سازی			حداکثر درست نمایی				پارامتر	
حد بالا	حد پایین	خطای معیار	نسبت میانگین	خطای معیار	برآورد غیراستاندارد	معنی داری	برآورد استاندارد	
۰/۰۷۲	-۰/۱۱۲	۰/۰۴۶	-۰/۰۲۳	۰/۰۴۲	-۰/۰۱۹	۰/۶۴۷	-۰/۰۲۵	روان رنجوری < هوش هیجانی
۰/۲۱	۰/۰۲۹	۰/۰۴۷	۰/۱۶۳	۰/۰۴۴	۰/۱۳۷	۰/۰۰۲	۰/۱۶	برون گرایی < هوش هیجانی
۰/۳۶۱	۰/۱۸۹	۰/۰۴۸	۰/۳۵۷	۰/۰۴۲	۰/۲۷۹	۰/۰۰۱	۰/۳۵۸	پذیرا بودن < هوش هیجانی
۰/۳۷۱	۰/۱۳۷	۰/۰۵۶	۰/۲۷۷	۰/۰۴۷	۰/۲۵۱	۰/۰۰۱	۰/۲۸۴	سازش پذیری < هوش هیجانی
۰/۳۳	۰/۱۲۵	۰/۰۵۲	۰/۲۷۸	۰/۰۴۹	۰/۲۴۷	۰/۰۰۱	۰/۲۷۴	وظیفه شناسی < هوش هیجانی
۱/۱۷۶	۰/۷۳۷	-۰/۱۱۱	۰/۵۴۷	۰/۱۰۱	۰/۹۴۵	۰/۰۰۱	۰/۵۴۹	هوش هیجانی < قدردانی
۰/۵۸	۰/۳۱۶	۰/۰۶۱	۰/۵۱	۰/۰۵۱	۰/۴۳۷	۰/۰۰۱	۰/۵۰۹	هوش هیجانی < خوش بینی
۰/۱۶	-۰/۰۳۱	۰/۰۴۶	۰/۰۷۷	۰/۰۴۱	۰/۰۵۱	۰/۲۱۴	۰/۰۸۳	قدردانی < اجتناب
-۰/۰۶	-۰/۲۰۳	۰/۰۳۸	-۰/۲۲	۰/۰۳۶	-۰/۱۳۱	۰/۰۰۱	-۰/۲۲۵	قدردانی < انتقام
۰/۰۸۶	-۰/۲۵۵	۰/۰۸۵	-۰/۰۹۷	۰/۰۷۵	-۰/۱۱۲	۰/۱۳۳	-۰/۰۹۷	خوش بینی < انتقام
۰/۲۴۹	-۰/۰۹۷	۰/۰۸۶	۰/۰۷۸	۰/۰۸۲	۰/۰۹۵	۰/۲۴۶	۰/۰۷۷	خوش بینی < اجتناب

جدول ۳: شاخص‌های کلی برازش در الگوی ساختاری ویژگی‌های شخصیتی، قابلیت‌های هوش هیجانی، قدردانی و خوش

شاخص مقتصد	شاخص‌های تطبیقی		
RMSEA	PCFI	CFI	TLI
۰/۰۷	۰/۵۵۳	۰/۹۱۲	۰/۹۰۵

این الگو برابر با ۲۳/۴۰۸ (نسبت بحرانی ۱۰/۵۶۹) به دست آمده است که نشان می‌دهد پیش فرض نرمال بودن چند متغیره برای این مدل تأیید نگردیده است. به این ترتیب از روش خودگردان سازی نیز برای بررسی دقیق‌تر برآورد پارامترها استفاده شده است که نتایج در جدول ۲ ارائه شده است.

مقدار شاخص‌های توکر لوییس (TLI) و برازش تطبیقی (CFI) از ۰/۹ بیشتر است. مقدار شاخص نیکویی برازش (PCFI) بالاتر از ۰/۵ و مطلوب است. مقدار ریشه میانگین مجذورات تقریب (RMSEA) نیز به عنوان مهم‌ترین شاخص برازش کلی برابر با ۰/۰۷ است و نشان می‌دهد که به طور کلی الگو از برازش مطلوبی برخوردار است. براساس نتایج به دست آمده پیرامون نرمال بودن چند متغیره، ضریب مردیا در

تصویر ۲: الگوی ساختاری نهایی پژوهش

از دقت لازم برخوردار است. همچنین در تصویر ۲ الگوی نهایی ارائه شده است. در این الگو ویژگی‌های شخصیتی به عنوان متغیرهای آشکار برون‌زا، هوش هیجانی متغیر مکنون درون‌زا و قدردانی، خوش بینی، انتقام و اجتناب به عنوان متغیرهای آشکار درون‌زا در نظر گرفته شده است.

همانگونه که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، خطای معیار در روش خودگردان سازی در همه پارامترها بیشتر از خطای معیار با روش حداکثر درست نمایی است و نیز مقدار غیر استاندارد برآورد شده برای همه پارامترهای اصلی در محدوده پایین و بالای برآورد شده برای این متغیرها به روش خودگردان سازی است که نشان می‌دهد پارامترهای برآورد شده و تفاوت معنادار آن‌ها با صفر به روش حداکثر درست نمایی

این آگاهی و فهم بیشتر می‌تواند به ایجاد میلی قویتر به اجتناب از متخلف برای جلوگیری از آسیب بیشتر منجر شود زیرا برای آنها اجتناب دارای کاربرد خود حفاظتی است، به طور کلی هوش هیجانی معیارهای عملکرد اجتماعی را بهبود می‌بخشد [۴]. همچنین افراد دارای توانایی زیاد در مدیریت هیجان، میل بیشتری به بخشش دارند [۲۹]. به طور کلی افراد دارای سطوح بالاتر هوش هیجانی، ارتباط مثبت با بخشیدن دارند، البته فرهنگ‌ها هم نقش مهمی در این زمینه ایفا می‌کنند [۲۱] و بر اساس همین تفاوت می‌توان عدم ارتباط ارزیابی هیجانی با بعد انتقام را توجیه کرد. قدردانی به عنوان یک ویژگی مثبت روانشناختی با بخشش بین فردی ارتباط دارد. این نتیجه همسو با نتیجه نتو (۲۰۰۷) می‌باشد به طوری که افراد دارای صفت شخصیتی قدردان، بیشتر از صفاتی برخوردار هستند که موفقیت در روابط بین فردی را سبب می‌شود زیرا روابط اجتماعی را تقویت می‌کند و به مردم برای مقابله با استرس کمک می‌کند، قدردانی بخشی از یک فرایند خلاق است که به افراد اجازه می‌دهد که احساسات خود مخرب را به بازسازی تبدیل کنند، مداخلات قدردانی محور می‌تواند تمایل به بخشش را بالا ببرد زیرا کلید بلوغ انطباق با زندگی به جای خشم و انتقام است [۱۷]. به عنوان یک حس اخلاقی، افراد قدردان نسبت به دیگران حس حمایت، بخشندگی و یاری‌گری بیشتری دارند و به طور سازگار با این چهارچوب، افراد قدردان آسیب وارده از طرف دیگران را کمتر با خشم و انتقام پاسخ می‌دهند [۴]. در ارتباط با تبیین عدم رابطه معنادار بین قدردانی و اجتناب می‌توان ذکر کرد از آنجا که قدردانی ریشه در دین دارد نقش مذهب و همچنین فرهنگ بسیار مهم می‌باشد. در ادیان انتقام مورد نکوهش قرار گرفته ولی از آنجا که اجتناب بار منفی کمتری دارد فرد آسیب دیده نه کاملاً از فرد متخاصمی اجتناب و نه نزدیکی می‌کند. در تبیین همبستگی بین خوش بینی با بخشش می‌توان به این مطلب اشاره داشت، که خوش بینی با انعطاف پذیری رفتاری در مقابله با عوامل استرس‌زا همراه است، افراد خوش بین دوستی‌های طولانی مدتی دارند، راحت‌تر پذیرفته می‌شوند و در سختی‌ها افراد زیادی را برای پشتیبانی و حمایت در اختیار دارند؛ خوش بینی صفت اجتماعی بارزتری است و باعث می‌شود حل و فصل مشکلات در روابط راحت‌تر صورت گیرد، آن‌ها به احتمال زیاد به گوش دادن و ابراز علاقه تمایل دارند و کمتر احتمال دارد که انتقاد یا ترک وضعیت کنند، به طور کلی خوش بینی نسبت به دیگران موجب بهتر شدن نحوه تعامل با دیگران می‌شود زیرا خوش بینی با انعطاف پذیری رفتاری در مقابل عوامل استرس‌زا همراه است [۲۸]. فرد خوش بین متخاطبی را به عنوان فرد فاسد و رو به زوال نمی‌بیند، بلکه به این دید نگاه می‌کند که آن شخص پیچیده‌ای هست و این توانایی را دارد که فرد بهتری شود، زیرا نسبت به دیگران، تمایل بیشتری به انتظار چیزهای خوب را دارند [۲۷]. در مورد عدم ارتباط بین خوش بینی با اجتناب می‌توان بیان کرد خوش بینی به عنوان یکی دیگر از صفات مثبت روانشناختی در افراد تأثیری در روابط بین فردی افراد مبنی بر اجتناب نخواهد داشت زیرا انسان موجودی اجتماعی و مجبور به ارتباط با دیگران است، بر حسب نوع نیاز و تفاوت‌های فردی حدود ارتباط می‌تواند متفاوت باشد چه فرد خوش بین و یا بدبین باشد. به طور خلاصه هوش هیجانی بخشی از سازه شخصیت است و شخصیت بستر عملکرد هوش هیجانی که ارتباط مستقیم با دو سازه مثبت روانشناختی دارد، خوش بینی و قدردانی به عنوان یک صفت اخلاقی

این پژوهش که با هدف بررسی ساختاری رابطه بین پنج عامل شخصیت، قابلیت‌های هوش هیجانی، قدردانی و خوش بینی با بخشش بین فردی در دانشجویان پرستاری اجرا گردید، شواهدی از رابطه مستقیم و غیر مستقیم متغیرها و مؤلفه‌های آن‌ها بر یکدیگر (اثر مستقیم ویژگی شخصیتی پذیرا بودن نسبت به تجارب، سازش پذیری و وظیفه شناسی اثر مستقیم بر هوش هیجانی دارد همچنین هوش هیجانی بر قدردانی و خوش بینی و نیز قدردانی بر انتقام) در دانشجویان پرستاری به دست داد. در سطح روابط ساده نشان داد که بین پنج عامل بزرگ شخصیت، قابلیت‌های هوش هیجانی و ویژگی‌های مثبت روانشناختی (قدردانی، خوش بینی) با بخشش بین فردی (انتقام و اجتناب) رابطه معنادار وجود دارد (جدول ۱). در مورد تبیین رابطه بین ابعاد شخصیت و بخشش بین فردی می‌توان اذعان داشت روان رنجوری به عنوان یک ویژگی بازدارنده بخشش عمل می‌کند زیرا افراد دارای ویژگی روان رنجوری از لحاظ عاطفی ثبات ندارند، دمدمی مزاج یا بیش از حد حساس‌اند و این ویژگی‌ها سبب می‌شود که تمایلی به بخشش دیگران نداشته باشند، در واقع این صفت ممکن است فرد را به سوی تجربه مجدد هیجان‌های منفی نسبت به فرد خطاکار سوق دهد و بدین ترتیب شکل‌گیری و رشد هیجان‌های مثبت را به تعویق اندازد [۱۹]. بین پذیرا بودن نسبت به تجارب با بخشش رابطه معنادار مثبت وجود دارد [۶]، با توجه به این که افراد دارای این ویژگی، خلاقانه بودن زندگی ذهنی و تجربه‌ای در مقابل ذهنی بسته دارند و همچنین فاقد ویژگی ستیزه جویانه هستند، یافته‌های این پژوهش را مبنی بر کلیدی بودن این صفت با بخشش را حمایت و تبیین می‌کند. سازش پذیری با بخشش همبستگی مثبت نشان داده‌اند [۳، ۴، ۶، ۱۷]. افراد سازگار، به رشد روابط بین فردی خود علاقمندند و در مقایسه با سایر افراد تعارض کمتری را در روابط خود تجربه می‌کنند زیرا ویژگی شخصیتی سازگاری در برگیرنده صفاتی چون نوع دوستی، همدلی، دلسوزی و سخاوت است، این افراد بسیار بخشنده هستند (۶). وظیفه شناسی، ارتباط مثبت با بخشش دارد [۶] و ارتباط منفی با انتقام دارد [۲] از آنجا که ویژگی شخصیتی افراد وظیفه شناس این است که به خوبی بتوانند تکانه‌ها و تنش‌ها را به نحوی که جامعه مطلوب می‌داند کنترل کنند و با آگاهی به اینکه بخشش، بسیار مورد پسند جامعه می‌باشد این ارتباط را می‌توان تبیین کرد. ارتباطی بین برون‌گرایی و بعد انتقام در بخشش بین فردی مشاهده نشد این نتیجه در پژوهش حاضر با یافته‌های گزارش شده در پژوهش ری و اکسترمرامسو [۴] و ناهمسو با ابید و همکاران است [۶]. هیچ کدام از صفات شخصیت به غیر از پذیرا بودن شرایط آماری لازم برای پیش‌بینی اجتناب را نداشتند. این نتیجه همسو با ری و اکسترمرامسو است [۴] با این تفاوت که سازش پذیری به جای پذیرا بودن جای گرفته بود، شاید به توان این امر را به دلیل تفاوت‌های فردی و فرهنگی دانست. تبیین رابطه بین هوش هیجانی با ابعاد بخشش بین فردی به این صورت است که افراد دارای امتیاز زیاد در هوش هیجانی، توانایی بیشتری برای کنترل تعاملات مؤثرشان در پاسخ به تخلفات بین فردی دارند (برای مثال کاهش انتقام) در این میان آنهایی که امتیازات بیشتری دارند، از اثرات آسیب‌های تخلف بین فردی نسبت به انسان‌هایی که دارای سطوح کمتر هوش هیجانی هستند، آگاه‌ترند و

خاطی را راحت تر ببخشد. بنابراین مدیران در برنامه ریزی برای تربیت و آموزش جامعه دانشجویان پرستاری می توانند با تقویت ابعاد شخصیت، هوش هیجانی و کانون توجه قرار دادن شخص آسیب دیده بر روی ویژگی های مثبت (قدردانی و خوش بینی) بخشش بین فردی را در آنان افزایش دهند. زیرا یک پرستار تنها به دانش و مهارت نیاز ندارد بلکه شیوه برخورد با رفتارهای مختلف و با افراد متفاوت نیز مهم است. بدین منظور پیشنهاد می شود با تأکید به این نکته که آموزش مداخلات روانی- اجتماعی توانایی های عاطفی با هدف کاهش محرکات پایه برای انتقام گیری پس از یک تخلف بین فردی، بایستی بر توانایی های مرتبط با هوش هیجانی، قدردانی، خوش بینی تأکید داشته باشد. در بعد پژوهشی، مسجل شد که کنترل مواردی چون سطح روابط، صمیمیت، عمدی یا سهوی بودن آسیب و شدت و فراوانی آن از مؤلفه هایی است که می توانست روی نتایج تأثیرگذار باشد و همچنین بررسی زود هنگام متغیرهایی چون حساسیت (زود رنج بودن) و نشخوار فکری نیز می توانست نتایج بهتری به دست آورد، که برای پژوهشگران علاقمند در آینده بررسی این متغیرها پیشنهاد می گردد. در تفسیر یافته های این پژوهش لازم است به محدودیت های پژوهش شامل عدم تفسیر علت و معلولی از نتایج پژوهش و محدود بودن گروه نمونه به دانشجویان پرستاری دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان) خوراسگان توجه و احتیاط لازم صورت گیرد.

سپاسگزاری

در پایان از روسای محترم دانشکده های پرستاری دانشگاه های علوم پزشکی اصفهان و دانشگاه آزاد اسلامی واحد اصفهان) خوراسگان و همچنین دانشجویان پرستاری به دلیل همکاری صمیمانه شان تقدیر و تشکر می نمایم چرا که این پژوهش بدون مساعدت و همراهی دانشجویان پرستاری شرکت کننده در این مطالعه میسر نمی گردید. به همین دلیل در اینجا از کلیه این عزیزان سپاس و قدردانی می نمایم.

که عامل مؤثر در بخشش دیگران به خصوص از بعد انتقام است. علی رغم اینکه در مطالعات قبلی روابط ساده بین قدردانی و خوش بینی با بخشش به تأیید رسیده بود و همچنین در پژوهش ری و اکسترمرای نقش تعدیل کنندگی این دو متغیر نیز در روابط ویژگی های شخصیتی و هوش هیجانی با بخشش معنادار شده بود اما یافته های این پژوهش از نقش واسطه ای این دو متغیر در روابط مطرح در مدل نظری پژوهش حمایت نکرد که به احتمال زیاد عوامل فرهنگی جامعه شناختی، روانشناختی و هیجانی و تفاوت در ویژگی ها را می توان از دلایل احتمالی این نتایج غیرمعنادار در نظر گرفت (جدول ۲). ویژگی های شخصیت، توانایی های هوش هیجانی، قدردانی و خوش بینی بازتاب فرایندهای خود تنظیمی عاطفی و ادراکی و دخیل در عملکرد اجتماعی هستند، نقش تفاوت های فرهنگی و فردی در ارتباط با بخشش بین فردی نیز مؤثر می باشد و مداخلات بالقوه بر اساس همکاری صفات شخصیتی، توانایی های هوش هیجانی با تقویت ویژگی های مثبت روانشناختی افراد؛ توانایی بیشتری برای تعاملات مؤثر در پاسخ به تخلفات بین فردی خواهند داشت.

نتیجه گیری

فرایند بخشش دیگران باعث می شود فرد آسیب دیده بر اساس ویژگی های شخصیتی خود مانند روان رنجور خوبی، وظیفه شناسی، سازش پذیری و پذیرا بودن و تنظیم و مدیریت هوشمندانه عواطف در هنگام ناراحتی و همچنین در نظر گرفتن احساس خود و دیگران، رفتار مناسب با موقعیت را که نشان دهنده هوش هیجانی بالا است نشان دهد و بر احساس وارد شده از تخطی دیگران (احساسی چون انتقام و یا تمایل بر اجتناب) فائق آید. در این بین، ویژگی های مثبت روان شناختی چون قدردانی و خوش بینی نیز باعث تسهیل این فرایند شده، احساسات منفی را کنار زده و شخص به این نتیجه می رسد، که باید انعطاف بیشتری نشان دهد زیرا هیچ انسانی کامل نیست. این دیدگاه مثبت نسبت به ماهیت انسان به فرد آسیب دیده کمک می کند تا افراد

References

- Moghimian M, Karimi T. The Relationship between Personality Traits and Academic Motivation in Nursing Students. *Iran J Nurs*. 2012;25(75):43-59.
- Altun I. The perceived problem solving ability and values of student nurses and midwives. *Nurse Educ Today*. 2003;23(8):575-84. [pmid: 14554111](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/14554111/)
- Bajwa MJ, Khalid R. Impact of personality on vengeance and forgiveness in young adults. Beacon house, Pakistan: University of Beacon house,; 2015.
- Rey L, Extremera N. Positive psychological characteristics and interpersonal forgiveness: Identifying the unique contribution of emotional intelligence abilities, Big Five traits, gratitude and optimism. *Personal Individ Diff*. 2014;68(2):199-204. [doi: 10.1016/j.paid.2014.04.030](https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.04.030)
- McCullough ME, Worthington EL, Rachal KC. Interpersonal forgiving in close relationships. *J Personal Soc Psychol*. 1997;73(2):321-36. [doi: 10.1037/0022-3514.73.2.321](https://doi.org/10.1037/0022-3514.73.2.321)
- Abid M, Shafiq S, Naz I, Riaz M. Relationship between personality factors and level of forgiveness among college students. *J Int Humani Soci Sci*. 2015;5(7):149-54.
- Vassvani G. *Miracle of forgiveness: The onset of inner health through forgiveness*. Tehran: Alam publications; 2009.
- Maboea D. *Interpersonal forgiveness: A psychological literature exploration: Rand Afrikaans University*. Afrikaans; 2003.
- Volkman JR. *A Longitudinal Analysis of the Forgiveness Process in Romantic: George Mason University*; 2009.
- Enright R, editor *Psychological Science of Forgiveness: Implications for Psychotherapy and Education. Neuroscience and Moral Action: Neurological Conditions of Affectivity, Decisions, and Virtue Pontificia Universita della Santa Croce*; 2011; Rome, Italy.

11. Myerberg L. Forgiveness as a mechanism of self-regulation: an ego-depletion model: University of Richmond; 2011.
12. Matsuyuki M. An examination of the process of forgiveness and the relationship among state forgiveness, self-compassion, and psychological well-being experienced by Buddhists in the United States: University of Kentucky UKnowledge; 2011.
13. Ersanli K, Batik MV. Development of the forgiveness scale: A study of reliability and validity. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish*. 2015;10(2):19-33.
14. Macaskill A. Defining forgiveness: christian clergy and general population perspectives. *J Pers*. 2005;73(5):1237-65. doi: 10.1111/j.1467-6494.2005.00348.x pmid: 16138872
15. Rye MS, Loiacono DM, Folck CD, Olszewski BT, Heim TA, Madia BP. Evaluation of the psychometric properties of two forgiveness scales. *Current Psychology*. 2001;20(3):260-77. doi: 10.1007/s12144-001-1011-6
16. Wang T-W. Forgiveness and Big Five personality traits among Taiwanese undergraduates. *Soc Behav Personal Int J*. 2008;36(6):849-50.
17. Neto F. Forgiveness, personality and gratitude. *Personal Individ Diff*. 2007;43(8):2313-23. doi: 10.1016/j.paid.2007.07.010
18. Mullet E, Neto F, Rivie`re S. Personality and its effects on resentment, revenge, forgiveness, and self-forgiveness. In: Worthington EL, editor. *Handbook of forgiveness*. New York: Routledge; 2005.
19. Shepherd S, Belicki K. Trait forgiveness and traitedness within the HEXACO model of personality. *Personal Individ Diff*. 2008;45(5):389-94. doi: 10.1016/j.paid.2008.05.011
20. Mayer JD, Salovey P, Caruso DR, Sitarenios G. Emotional intelligence as a standard intelligence. *Emotion*. 2001;1(3):232-42. pmid: 12934682
21. Wilks DC, Neto F, Mavroveli S. Trait emotional intelligence, forgiveness, and gratitude in Cape Verdean and Portuguese students. *South African J Psychol*. 2014;45(1):93-101. doi: 10.1177/0081246314546347
22. Carvalho D, Neto F, Mavroveli S. Trait emotional intelligence and disposition for forgiveness. *Psychol Rep*. 2010;107(2):526-34. doi: 10.2466/02.09.20.21.PR0.107.5.526-534 pmid: 21117479
23. Mugrage MS. The relationship between emotional intelligence and forgiveness: The Chicago School of Professional Psychology; 2014.
24. McCullough ME, Emmons RA, Tsang JA. The grateful disposition: a conceptual and empirical topography. *J Pers Soc Psychol*. 2002;82(1):112-27. pmid: 11811629
25. Rani V, Malik A, Kohli S. Forgiveness and gratitude as correlates of mental health. *Int J Soc Sci Rev*. 2015;3(1):2347-3797.
26. Aricioglu A. Mediating the Effect of Gratitude in the Relationship between Forgiveness and Life Satisfaction among University Students. *Int J High Edu*. 2016;5(2):275-82.
27. Scheier MF, Carver CS. Optimism, coping, and health: assessment and implications of generalized outcome expectancies. *Health Psychol*. 1985;4(3):219-47. pmid: 4029106
28. Srivastava S, Angelo K. Optimism, effects on relationships. In: Reis HT, Sprecher SK, editors. *Encyclopedia of human relationships*. Thousand Oaks, CA: Sage; 2009.
29. Hodgson LK, Wertheim EH. Does good emotion management aid forgiving? Multiple dimensions of empathy, emotion management and forgiveness of self and others. *J Soc Pers Relat*. 2016;24(6):931-49. doi: 10.1177/0265407507084191
30. Mc cullough M, Root L, Tabak B, Witvliet C. Forgiveness. In: lopez SJ, editor. *Hand book of positive Psychology*. New York: Oxford University Press; 2009.
31. Assad KK, Donnellan MB, Conger RD. Optimism: an enduring resource for romantic relationships. *J Pers Soc Psychol*. 2007;93(2):285-97. doi: 10.1037/0022-3514.93.2.285 pmid: 17645400